

PAMFIL BILȚIU

Boboteaza în Țara Lăpușului

O tâlbură ș-apoi bé
Și zice c-așe-i ticné,
Zice c-așe-i învățată
Tăt cu apă tâlburată,
Cu limpede niciodată;
Tăt cu apă din ponor,
Nu limpede din izvor.
Colecția MARIA VLAD, Săliște de Sus.

Săraca inima mé
Iar-o prins a mă duré,
Nu ști(e) nime că de ce.
Tu inimă, tu cățé,
Rabdă-te, nu mă duré -
De-oi puté te-oi mângâié,
De nu, -i rămâné ș-așé:
M-ai durut o dată bine
Și mi-a si p-a mele zile,
M-ai durut o dată rău
Și mi-a si pe traiu meu.
Colecția MARIA VLAD, Săliște de Sus.
De la Ileana Vlad, 25 ani,
Mărișca Tomoiagă, 38 ani,
Maria Vlad, 36 ani, 1983.

De-ar ști pruncu când se naște
Câte rele l-ar mai paște
Țâță dulce n-ar mai suge
Ci-ar muri și-n rai s-ar duce,
Țâță dulce n-ar mai cere
Ci-ar muri și-n rai ar mere
Și n-ar trăi cu durere.
Colecția MARIA VLAD, Săliște de Sus.

Cine are șapte fete
Noroc bun are la tăte;
Și la două i noroc -
Unde-i una, nu-i deloc.
Colecția MARIA VLAD, Săliște de Sus.

Câte-s rele și nu-s bune
Toate m-o mâncat în lume;
De m-ar si mâncat odată
Demult capu l-aș si dată
Și lumea o-aș si lăsată,
D-așé m-o mâncat pe rând
Și mai trăiesc pe pământ.
Colecția MARIA VLAD, Săliște de Sus.

Mândră floare-i norocu,
Nu se face-n tot locu
Și nu-l are tot omu;
El se face p'ângă vale
Și nu-l are siecare,
El se face p'ângă drum
Și nu-l are omu bun.
Colecția MARIA VLAD, Săliște de Sus.

Când îmi vine mie-n gând
Binele de oarecând
Vine-mi satul să-l aprind
Și viața să mi-o vând;
Când îmi vine mie-n minte
Binele de mai nainte
Vine-mi satul de-a-l aprinde
Și viața mi o-aș vinde.
Ori în ce parte m-aș duce
Binele de mine fuge,
Răul dinapoi m-ajunge;
Ori în ce parte mi-aș mere
Binele de mine ptiere,
Răul dinapoi mă cere.
Colecția MARIA VLAD, Săliște de Sus.

Supărare ca a mé
Nici vād, nici o-i vedé,
Supărare ca la mine
Nu cred că este la nime(ni).
Colecția MARIA VLAD, Săliște de Sus.

Conservatorismul și arhaicitatea acestui spațiu, care suscită pentru cercetător un interes aparte, sunt bine marcate de obiceiurile tradiționale din zestrea lui spirituală. O seamă de rituri, elemente etnografice, imprimă acestor obiceiuri statutul de variante religioase. Așa sunt și cele de Bobotează, prin care, în contextul obiceiurilor de iarnă, a manifestărilor brodate în jurul ei, descoperim argumente ale statutului de individualitate a zonei.

În accepția membrilor colectivităților sătești, Boboteaza trece drept o sărbătoare mare. "Îi sărbătoare di cele mari, ca și cum îi Crăciunu", că s-o botezat Isus în zua asta și să ține sus la noi zua asta" (Cupșeni). "Îi sărbătoare mare, oi de mine, da cum nu, că pă nime' n-am văzut io în asta zi să taie batăr on gătej (vreasc uscat), ori să facă oarece, feri, Doamne" (Libotin).

Ca orice sărbătoare, ea ocazională pregătiri prealabile, în stare să ne certifice importanța acesteia. În satele conservatoare ale zonei: Cupșeni, Ungureni, Costeni, Libotin, femeile coc colacii, pregătesc darurile, care sunt nucile, merele sau "miedul" (băutura preparată din amestec de miere de albină cu apă, care să dă copiilor mici).

În contextul pregătirilor, casa este gătită și ea ca și la marile sărbători. Pe pat se pun perini brodate ("rupturite"), pe masă față brodată, iar în cuiele din pereți se atâră blide, peste care pășesc șterguri "rupturite". Împodobirea ritualică cu crengi verzi și struțuri vegetale din băniță, busuioc și brad, - o dovadă în plus a caracterului ritualic al sărbătorii și a substratului ei magic -, mai persistă doar în memoria bătrânilor.

O grijă aparte, în contextul acestor pregătiri ocazionate de Bobotează, în puține sate conservatoare precum: Inău, Cufoaia, Peteritea, Cupșeni, este acordată confecționării păpușii ceremoniale, care urmează prescripțiilor ritualice păstrate cu sfințenie. De regulă acest obiect ceremonial este alcătuit din patru fuioare, care se așează pe margini. Între acestea se pun spice de grâu, ramuri din fiecare pom roditor, mai important: măr, păr, prun, nuc, cireș. Spicele de grâu sunt în număr de șase. Se mai pun fire de busuioc, precum și o lumânare în formă de X, având două brațe, numită "lumn'ină în creangă", cele două ramificații reprezentând una țarina de jos și una țarina de sus. Toate aceste elemente se strâng și se leagă laolaltă într-un ștergar ("ștergură rupturită").

Există și diferențieri de la un sat la altul, în privința prescripțiilor urmate în confecționarea păpușii ceremoniale. La Cufoaia, ștergarul păpușii se leagă cu cipcă roșie, culoare, așa cum se știe, cu o simbolistică aparte în folclorul nostru. De altfel performerii noștri au și ținut să ne explice rosturile elementului. "Numa' așe îi bin'e". La Cupșeni, alături de elementele amintite, mai intră în componența păpușii și flori de câmp.

La casele cu fete, ștergura trebuie să aibă o broderie aleasă care etalează iscusința fetei. Tot la Cupșeni, păpușa se leagă, în loc de baieră, cu "peteaua" ce o pun și poartă fetele în păr, ca să aibă "noroc la măritiș", dar și cu zgarda de mărgelă pe care o poartă la gât în perioada cășlegilor.

Obiceiurile de Bobotează, așa cum se performează ele în țara Lăpușului, sunt compuse din mai multe secvențe ceremoniale, care se leagă între ele ca și într-un scenariu cinematografic. Doar satele Cupșeni și Libotin mai păstrează tradiția umblatului cu chiralexă-i de către ceata copiilor. Odinioară ceata cuprindea toți copiii satului, dar actualmente o ceată are în alcătuire doar patru-cinci copii, ca urmare a procesului de evoluție a obiceiurilor.

În ajunul sărbătorilor, copiii colindă pe la casele gospodarilor, purtând traiste, care strigă, cum se apropie de gospodărie, de trei ori "chiralexă-i, Doamne!". Această formulă este repetată apoi și în curte, după care copiii merg la prispa casei, unde gospodina le oferă darurile, aceleași care sunt oferite și colindătorilor: mere, nuci, colaci.

La Cupșeni, copiilor li se mai dă și "mied", dar care are o semnificație aparte. Așa cum arată Traian Herseni, în unele rituri de origine preelenică, cu un caracter arhaic foarte precis, unora dintre zeități li se aducea ca ofrandă lapte cu apă și miere.

Cinci în car,
Cinci su car.

Cinci mână boii,
Cinci suflă cu foi.

(Șatâră de stors vin)

Laptele, îndulcit cu miere și subțiat cu apă, era hrana copiilor mici și era considerat drept principiu al nașterii, creșterii și vitalității, iar apoi al renașterii și imortalității. (Traian Herseni, *Forme străvechi de cultură populară românească*, Cluj Napoca, 1977, p. 328)

Ceata copiilor marchează sosirea preotului, care rămâne cam la a treia casă, în urma ei, fapt ce constituie un fel de semnal prevestitor pentru gazdă de sosirea crucilor pentru a se putea pregăti.

Datina umblatului cu chiralexa se întâlnește și în satele maramureșene, unde înregistrăm unele deosebiri față de Zona Lăpuș, în sensul că ceata copiilor oficiază, colindând pe la casele gospodarilor, anumite acte ceremonial-rituale, deosebite, însoțite de rostirea de formule orale. Copiii aruncă boabe de grâu pe prispă sau prin curtea gospodarului, rostind formula în versuri: "Grâu de primăvară / Și-n pod și-n cămară / Și pă prizmă-afară".

Următoarea secvență ceremonială, care se derulează apoi, după umblatul cu chiralexa, este sfințirea casei de către cruceri, datină creștinească arhirăspândită, dar care în satele din țara Lăpușului îmbracă forme mai deosebite. La apropierea preotului, vestită de către ceata copiilor, fiecare familie aprinde lumânarea păpușii ceremoniale. Crucerii, purtând cofa cu aghiazma, în care se află busuioc, intră în casă cântând Iordanul, după care sfințesc casa. Fiecare membru al familiei sărută crucea, cu păpușa în mână, care se dă de la unul la altul, în ordinea vârstei și sexe. Crucea o sărută mai întâi bărbații, apoi femeile.

Secvența ceremonială cuprinde anumite acte cu semnificații distincte. După sărutul crucii, preotului i se dă fuior pentru funia de la clopot. Din acesta, la casele cu fete, extrage de la mijlocul fuiorului câte-on fir, care este dat la fete și care și-l pun în cozi, pentru a le crește părul ca și fuiorul.

Suntem în posesia aceleiași răspândite forme de magie prin contact sau simpatetică, denumită de către Frazer magie contagioasă. Ea pleacă de la ideea că lucrurile care au fost odată împreună, trebuie să rămână în continuare, chiar dacă sunt despărțite unele de altele, într-o asemenea relație simpatetică, încât orice s-ar face unul dintre ele și celălalt să fie afectat în mod similar. (James George Frazer, *Creanga de aur*, Vol. 1, București, Minerva, 1980, p. 82)

Actele ceremoniale, care se succed în cadrul secvenței, sunt mai numeroase. La Cupșeni, copiilor li se dă să sufle în capătul găurit al crucii, pentru ca vara să afle cuiburile păsărilor. Crucerii sunt ospătați cu mâncare și băutură, după care, cel mai în vârstă din familie, de fiecare dată bărbat, petrece crucerii cu păpușa, având lumânare aprinsă până la poartă. Datina se întâlnește și în Maramureșul istoric și în Bistrița-Năsăud.

Vorbind de diferențierile care există de la un sat la altul, trebuie să subliniem că la Inău, dacă crucerii nu sunt bine ospătați, gospodarului i se fură porțile, care sunt ascunse pe văi sau prin păduri, amintindu-se de descolindatul din cadrul Crăciunului, amplu studiat de către Petre Caraman. (Petre Caraman, *Descolindatul în sud-estul Europei*, în *Anuarul de Folclor*, Vol. II, Cluj-Napoca, 1981, p. 57-95).

În satele amintite mai sus s-a conservat, până astăzi, o secvență ceremonială care suscită un interes aparte, secvență care conferă obiceiului statutul de variantă regională. După ce s-a lăsat seara, toți ai casei ies în curte strigând de trei ori: "chiralexa-i, Doamne" (formula provine din grecescul Kir Eleison și înseamnă "Doamne, miluiește!"), după care un bărbat sau un copil, uneori un bărbat însoțit de către un copil, ia în mână păpușa ceremonială, cu lumânarea aprinsă, și înconjoară cu ea întreaga gospodărie (casa și acareturile), strigând de fiecare dată când se află în fața casei "chiralexa-i, Doamne", apoi se oprește la pomul sterp, pe care îl înconjoară de trei ori cu păpușa și tot de trei ori este lovit cu muchea securii în tulpină, rostindu-se: "-Faci poame, că dacă nu faci te tai". La Cupșeni, unul din casă, de regulă soția gospodarului sau cineva de la o casă vecină, răspunde: "Mai lasă-l un an, că a face". Apoi persoana care a săvârșit ritualul dă să intre în casă, dar i se închide ușa și este întrebat:

"- Voi pă unde aș' umblat,
Ce semne de aș' aflat?"
Cei de afară răspund:
"Noi pă unde am umblat,
Bune sămne am aflat:

vaci cu lapte,
turme de oi,
scroafe cu purcei,
iepe cu mânji,
stupi cu roiuri",

**Buturuga mică
Răstoarnă carul mare.**

Unde-am văzut om scârdit
Răs-am și m-am osândit,
Unde-am văzut supărat
Răs-am și m-am bucurat -
Ș-amu acelea mă bat.
Colecția MARIA VLAD, Săliștea de Sus.

Fostu-mi-o lumea pe mână
N-am știut de ce-o fo' bună,
Da' amu de mi-ar căde
Aș ști ce face cu ie.
Colecția MARIA VLAD, Săliștea de Sus.

Fântână cu bărbânoc
Omu bun n-are noroc,
Fântână cu virole
Norocu-i la cele rele,
Sunt rele și blăstămate,
Nu-s ca mine judecate,
Sunt rele și-afurisite,
Nu-s ca mine de grăite.
Colecția MARIA VLAD, Săliștea de Sus.

Mamă, când îs supărată,
Ies afară, stau pe șatră,
Cu ochii mă uit la nor -
Lacrimile-mi curg izvor
Că-mi petrec lumea cu dor,
Cu ochii mă uit la stele -
Lacrimile-mi curg vâlcele
Că-mi petrec lumea cu jele.
Colecția MARIA VLAD, Săliștea de Sus.

De-ar ști mama-a mele toate
S-ar scula în miez de noapte
Și mi-ar ruga mie moarte,
S-ar scula la cântători,
Mi-ar ruga moarte să mor.
Colecția MARIA VLAD, Săliștea de Sus.

Măi puiuț de mierlă neagră,
Spune-i cucului să tacă,
Să nu cânte sus pe crangă:
Până-am fost l-a(i) mei părinți
N-am zis, cucuț, să nu cânți,
De când m-am înstrăinat
Nu-mi mai trebe-a tău cântat
Că-mi trăiesc tăt supărat.
Colecția MARIA VLAD, Săliștea de Sus.

Spune, măicuțică, spune
Unde m-ai făcut pe mine?
La umbra unui mălin,
Pe sama unui străin.
Mălinu n-are sămânță,
Străinu n-are credință;
Că străinu-i ca și stinu
Și-i amar ca și pelinu,
Că străinu-i tot străin:
De i-ai fa' din apă vin
Tot nu-i faci voaia deplin,
De i-ai fa' din apă bere
Tot nu-i faci p-a lui plăcere.
Colecția MARIA VLAD, Săliștea de Sus.

Mânca-te-ar focu de bine,
Cu jele mă uit la tine
Când te văd la oricine,
Cu jele și cu bănat
Când te văd la noi în sat.
Colecția MARIA VLAD, Săliștea de Sus.

Așe mă trec din viață
Ca roua de dimineață,
Așe mă trec din lumuță
Ca roua din grădinuță.
Colecția MARIA VLAD, Săliștea de Sus.

Cine n-are noroc n-are,
De când naște până moare;

Nici eu noroc n-am avut
De când mama m-o făcut.
Zilele mele-s gătate
Mai bine de jumătate,
Zilele mele-s trecute
De jumătate mai multe.
Colecția MARIA VLAD, Săliștea de Sus.

Codrul cu frunza lată,
Ptice bruma, nu te bată,
Mi-ai ținut umbra odată
Când am fost tânără fată;
Codrul cu frunza lungă,
Ptice bruma, nu te-ajungă,
Mi-ai ținut odată umbră
Când am fost tânăra pruncă.

Codrul, frunza ț-o țâne
C-am șezut o vară-n tine
Cu bădița lângă mine.
Colecția MARIA VLAD, Săliștea de Sus.

Codrul răcătănat,
Căt(r)ă mine te-ai jurat
Că tu ți-i ține(a) frunza
Și iarna ca și vara.
Vezi, codrul, că-ai mințit -
Bine iarna n-o sosit,
Frunza ți s-o veștezit.
Colecția MARIA VLAD, Săliștea de Sus.

Măi codrul, ce ți-i ție:
Primăvara-ntineresti
Și toamna te veștezești.
Eu dacă-oi îmbătrâni
Șuhan n-oi întineri
Câte primăveri or si!
Colecția MARIA VLAD, Săliștea de Sus.

Codrul, frunza ț-o ține
Că-oi mere să șad în tine:
De-oi vedé că mi-a si bine
Mi-oi lua mândru cu mine.
Codrul, din frunza ta
Cu mândru casă mi-oi fa'
Și din crângi mi-oi face-avere
Și de la nime n-om cere;
Nici tu, mândruț, n-ai să me(r)i
La a tăi părinți să ce(r)i:
Lasă, Dumnezeu ne-a da
Cum dă la tăta lumea,
Lasă, da-ne-a Dumnezeu
Cum dă la bun și la rău.
Colecția MARIA VLAD, Săliștea de Sus.

Eu în codru când mă bag
Toate crângile mă trag
Și de tufă și de fag;
Nu mă trage ca una,
Ca cățaua de mândra,
Nu mă trage ca unu,
Ca cănele de mândru.
Colecția MARIA VLAD, Săliștea de Sus.

Măi puiuțu cucului,
Du-te, spune-i rugului
Să nu-nflorea' sie cui,
Numa-o floare mândrului;
Să o puie vara-n clop
Și să o joace la joc,
Să o puie-n clop cu pană
Până ce-a veni cătană.
Colecția MARIA VLAD, Săliștea de Sus.

Mânca-te-ar, pușcă, rugina
Cum m-ai despărțit de mândra.
Pântr-o pușcă ruginoasă
Las pe mândra mea frumoasă,
Pântru-o pușcă ruginită
Las pe mândra mea iubită

pe scurt, tot ce înseamnă prosperitate la casa gospodarului. După răspuns, cei de afară din nou sânt întrebați:

“- Te prinț' că le-ai văzut ?” Se răspunde:
“- Mă prind”.

Li se deschide apoi ușa, iar după ce intră, se duc la vasul cu grâu aflat în tinda casei, în care sting lumânarea, după ce a fost fixată așa încât unul din brațe să stea în sus, iar celălalt în jos, pentru a se putea deosebi cele două țarini.

La Cupșeni, după ce se numără atent boabele, cel care le-a numărat este întrebat:

“- No, câte are țarina de sus și câte s-o prins de țarina de jos ?”

În funcție de care ramură are mai multe boabe, prinse de ceara topită a lumânării, gospodarul va ști să-și organizeze culturile, în urma acestui rit de devinație, specific începutului noului ciclu agrar și Anului Nou. La Cupșeni se credea că după numărul baobelor prinse de lumânare gospodarul va ști câte măji de grâu va avea în vara care va veni.

Există diferențieri de la un sat la altul, legate de ritualul stingerii păpușii în grâu și al înconjurului gospodăriei. La Cupșeni, tradiția impunea ca actul înconjurării gospodăriei cu păpușa să fie oficiat de către toți membrii familiei,

P. Bilțiu: Ceata colindătorilor de Bobotează la masă, Cupșeni, 1985

nelipsind niciodată copiii. La Libotin, lumânarea păpușii se stinge în grămada cu grâu din podul casei.

Amenințarea pomului sterp este un ritual larg răspândit în folclorul nostru, el practicându-se la date diferite ca obicei de sine stătător. La finele secolului trecut, amenințarea pomului sterp a fost atestat în Dobrogea, Transilvania, Oltenia, Muntenia, Moldova. (Adrian Fochi, *Datini și eresuri populare de la sfârșitul veacului al XIX-lea*, București, Minerva, 1976, p. 237-240).

Trebuie să subliniem că practicarea acestui ritual în ajunul Bobotezii și în forme asemănătoare cu cel practicat în țara Lăpușului a fost atestat numai în Moldova. (Adrian Fochi, *Op. cit.*, p. 237). Tocmai faptul că acest ritual se practică ca și în Moldova, în ajunul Bobotezii, a dus, credem, la circumscrierea lui în scenariul acestei sărbători, producându-se o migrație sau o contaminare cu alte manifestări legate de această sărbătoare. Și cu siguranță acest fapt ne pune în lumină substratul precreștin al sărbătorii.

Ziua de Bobotează ocaziona o secvență ceremonială creștină, bine cunoscută și larg răspândită, care este sfințirea apei și care se defășoară în curtea bisericii. În curte sunt scoase icoanele și praporii, după care preotul oficiază sfințirea apei, iar credincioșii își iau aghiazmă în vasele în care le-au adus de acasă.

În satele din țara Lăpușului, vasele aduse pentru aghiazmă, sunt așezate în șir în curtea bisericii și sunt înstruțate cu struțuri vegetale din plante perene, înstruțarea care ia un caracter pompos. Cantitatea de aghiazmă sfințită

Ciumulcei, ce-i:

Rasca

Parasca,

S-ar sui la ceri

Și n-are scară.

(Fasolea)

este deosebit de mare, deoarece este îndătinat ca fiecare familie să-și ia o cantitate cât mai mare la plecarea acasă.

Motivația acestui fapt trebuie argumentat cu folosirea aghezmi, în satele zonei, în scopuri multiple, dar mai ales pentru stimularea rodului din noul ciclu vegetațional, fapt ce ne evidențiază funcția agrară a sărbătorii. "Adiazma o țipăm pă grâu pântru gomoloază (dăunători), da o țapă și p-afară, când îs vremuri grele". Aghiazma mai este considerată "cuminecătură pă jumătate", conform cu anumite credințe creștine, motiv pentru care este băută dimineața, "pă inima goală". Se crede, în toate satele, în efectul ei curativ. "O hăznuiesc la tăte bolile, la tăte betesugurile" (Cupșeni).

Obiceiurile de Bobotează încheie ciclul sărbătorilor anului nou. În sensul teoriilor de trecere, tot ciclul este unul de trecere dintr-o perioadă de vegetație în cealaltă perioadă de vegetație sau dintr-un răstimp de munci în celălalt răstimp de munci. Ce este de fapt acest rit de trecere? Este o trecere din anul vechi în anul nou, deci avem o primă opoziție între vechi și nou. Ce este vechi? Este ceva ce cunoaștem, iar cel nou este ce nu cunoaștem nemijlocit. Ce se întâmplă de fapt? Întâi se petrec o serie de lucruri de devinație; căutăm să vedem cum va fi anul care vine; adică ne informăm, fiindcă un om informat face cât doi... fetele caută să afle cum o să se mărite și unde și cum o să le fie "drăguții". (Mihai Pop, Folclor literar românesc, Vol. II, București, Grai și suflet - Cultura Națională, 1998, p. 294-295)

Așa ne putem explica de ce practicile de devinație de Bobotează, ca și de Anul Nou, abundă mai ales în cele oficiate de fetele de măritat, care caută să-și anticipeze destinul, viitorul, starea ursitului etc. Sărbătoarea ocazională o serie de practici ale fetelor, unele comune mai multor localități și regiuni.

La Cupșeni, fetele ajună și fac o turtă pe tăietor, ca să-și poată visa ursitul. Seara turta o mănâncă, fără a bea un strop de apă. Dacă n-o pot mânca toată, o pun sub pernă în același scop. Tot la Cupșeni fetele ascultă seara încotro bat câinii. Se credea că în acea parte sălășuiește ursitul lor. La Costeni, fetele numără stelele până la nouă. Dacă cea de-a noua stea va fi luminoasă, bărbatul aceleia fete va fi frumos. Dacă nu va fi videroasă, va fi urât. La Costeni și Cupșeni, fetele se duc la cotețul porcilor și strigă:

- Hi, șoldan, hi, șoldan
- De nu iestimb înt-alt-an".

Dacă porcul grohăie o singură dată este semn că fata se va mărita în anul ce vine, dacă grohăie de mai multe ori, fata nu se va mărita decât peste atâția ani de câte ori a grohăit porcul. La Peteritea și Cupșeni, fetele pun busuioac în valăul de la fântână, ca să înghețe. Dacă dimineața îl găsesc înghețat cu țurțuri mulți, bărbatul aceleia fete va fi bogat.

Obiceiurile de Bobotează au o largă deschidere către împlinirea unor multiple deziderate umane, care marchează funcțiile lor multiple. Se detașează, mai întâi, funcția de stimulare a rodului, deci cea agrară, care ne este bine evidențiată de amestecarea boabelor de grâu din spicele păpușii ceremoniale cu semințele ce urmează a fi semănate în noul ciclu agrar, act ce ne amintește de obiceiul cununii la seceriș. Dar funcția agrară ne este cel mai bine evidențiată de elementele componente ale păpușii ceremoniale, cărora omul din popor le atribuia rosturi precise: "pui în păpușe crengi de măr, de păr, de cireș, ca să rodească pomii". Funcția agrară a obiceiului ne este argumentată apoi și de către ritualul amenințării pomului sterp.

Funcția apotropaică a obiceiurilor de Bobotează ne apare și ea bine elucidată de ritualul înconjurării gospodăriei cu păpușa ceremonială aprinsă, așa cum ne-au sugerat cu limpeziciune performerii noștri: "Când înconjuri casa cu păpușa, știeu tăț că nu s-apropie de ie nimnică".

Păpușa ceremonială slujea, în unele sate, și unor vrăjuri: "Lumina de la păpușe se ducea la biserică, că să făceu vrăjuri cu ie, că erau femei care știeu tomni laptele, altele îl știeu lua, că nu dădeu nici on fărta".

Funcția de devinație a obiceiului ne este evidențiată de numărul boabelor de grâu, prinse de lumânarea "în crangă" a păpușii ceremoniale, reprezentând cele două țarini. Desigur această funcție ne este și mai bine pusă în evidență de practicile de ghicire a ursitului și mersului destinului, oficiate, într-o gamă extrem de bogată, de către fetele de măritat.

Armă gre și ruginoasă
Te-am luat în loc de coasă
Și mi-ai frânt a mele oasă
Și pe mândra mea frumoasă.
Eu mă duc, mândră, -n cătane,
Tu rămâi și spală haine;
Spală și năframa me
Care-oi cătuni cu ie.
Colecția LAURENȚIU ARDELEAN, Gărdani.

Plânge-mă, mamă, cu dor
Că ț-am fost voinic ficior
Și de grijă ț-am purtat,
Ogorul și l-am lucrat.
Dar de când m-am cătănit
Viața mi s-o otrăvit
Că tânjesc în țări străine
Și tot plâng gândind la tine.
Mult mi-i dor, mămucă, dor
De cel codru frățior
Și de stâna cea de oi
Și de cântec de cimpoi;
Mult mi-i doru ne-mpăcat
Și mă-ndeamnă la păcat:
Să mă las de cătanie
Și să fug la ciobănie.
Colecția VICTOR ILIEȘIU, Șomeca Mare.
De la Maria Buteanu, 60 ani, 1957.

A oilor

Tri-hu-li-hu-leahu,
Zină, oaie, zină
Să te prind de lână,
Să te duc la stână.

Tri-hu-li-hu-leahu,
Zină, oaie, zină
Să te mulg în strungă,
Să fac caș și urdă.

Tri-hu-li-hu-leahu,
Zină, oaie, zină
Lâna să ț-o tungă,
Să-mi fac din ie gubă.

Tri-hu-li-hu-leahu,
Zină, oaie, zină
Că din lâna ta
Cioareci noi mi-oi fa'.

Tri-hu-li-hu-leahu,
Zină, oaie, zină
Că din lâna ta
Cerge noi mi-oi fa'.
Colecția NICOARĂ HOTEA, Sat Șugătag.

Jocul păcurarilor

Dragu-mi-i la oi a-mbla
Ș-a beli câte una,
Dintre oi pe oacheșă,
Dintre capre pe ciula.
Dragu-mi-i vara la munte
Să pasc oile cornute,
Să le pasc p'ângă izvor,
Să cânt din fluier cu dor,
Să le pasc p'ângă vâlcele,
Să cânt din fluier cu jele.
Și mi-i drag vara pe munți
Să belesc câte-un mneluț.
Când i vara călduroasă
Io cat umbra cea mai groasă
Și mulg oi în găletuță
Și strâng caș în putinuță.
Colecția NICOARĂ HOTEA, Sat Șugătag.

Fă-ți, mândrior, casă nouă
Din doi pticurași de rouă